

อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ

(The Convention on Biological Diversity – CBD)

นางเยาวนารถ พลายมาต

นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ

อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ : CBD เป็นข้อตกลงด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศที่มีเจตนารมณ์ให้รัฐบาลทุกประเทศพัฒนาประเทศโดยไม่ละเลยการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์หลักไว้ 3 ประการ คือ

1. เพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ
2. เพื่อใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน
3. เพื่อแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม

โดยอนุสัญญา CBD ถือกำเนิดขึ้นในการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ณ นครริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล เมื่อปี 1992 ปัจจุบันอนุสัญญา CBD มีภาคีสมาชิก 191 ประเทศ สำหรับประเทศไทยลงนามในอนุสัญญาเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 1992 ให้สัตยาบันเข้าเป็นภาคีเมื่อ วันที่ 31 ตุลาคม 2003 และมีผลบังคับใช้เมื่อ 29 มกราคม 2004 (พ.ศ. 2547) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลัก โดยมีสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นหน่วยประสานงานหลัก (National Focal Point)

พันธกรณีของภาคี

1. เพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ อนุสัญญาฯ กำหนดให้แต่ละประเทศภาคีต้องดำเนินการ ดังนี้
 - 1.1 ดำเนินการให้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้และเท่าที่เหมาะสม เพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ อันได้แก่ การจัดตั้งระบบพื้นที่คุ้มครองหรือพื้นที่ซึ่งต้องการมาตรการพิเศษ เพื่อสงวนรักษาความหลากหลายทางชีวภาพและกำหนดมาตรการเฉพาะเรื่องอีกมากกว่าสิบมาตรการ
 - 1.2 อนุรักษ์นอกถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ โดยวางมาตรการบำรุงและฟื้นฟูชนิดพันธุ์ที่ใกล้จะสูญพันธุ์ และนำกลับเข้าสู่ถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติเดิมอย่างยั่งยืน

2 เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์องค์ประกอบของความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน อนุสัญญาฯ กำหนดให้แต่ละภาคี

2.1 ต้องประสานการอนุรักษ์กับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพอย่างยั่งยืน ให้เข้ากับนโยบายและแผนของชาติ

2.2 ต้องสนับสนุนชุมชนท้องถิ่นในการจัดทำและปฏิบัติตามมาตรการแก้ไขฟื้นฟูในพื้นที่เสื่อมโทรม

2.3 ต้องส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐและภาคเอกชนในการพัฒนาวิธีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพอย่างยั่งยืน

3 เพื่อแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างยุติธรรมและเท่าเทียม อนุสัญญาฯ ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า “อำนาจในการพิจารณากำหนดการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม ขึ้นอยู่กับรัฐบาลแห่งชาติ” และกำหนดให้ภาคีต้อง

3.1 พยายามสร้างเงื่อนไข เพื่ออำนวยความสะดวกการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมหากเป็นการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนั้น

3.2 วางกลไกในการต่อรองผลประโยชน์บนเงื่อนไขการตกลงร่วมกันระหว่างผู้ให้และผู้ขอใช้พันธุกรรม

3.3 ให้ประเทศซึ่งเป็นผู้ให้ทรัพยากรพันธุกรรมได้รับถ่ายทอดเทคโนโลยีซึ่งใช้ทรัพยากรพันธุกรรมนั้นจากประเทศผู้รับ ทั้งนี้ บนพื้นฐานแห่งความยุติธรรมและความเสมอภาค

4 ประเทศสมาชิกต้องสนับสนุนทางการเงิน

อนุสัญญาฯ ด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ มีสถานะเป็น "กฎหมายระหว่างประเทศ" ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อสร้างความร่วมมือของประชาคมโลกในการอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เกิดความยั่งยืนและเป็นธรรม เนื่องจากปัญหาในด้านต่าง ๆ ของความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น การทำลายระบบนิเวศน์ป่าเขตร้อนอันเป็นแหล่งกำเนิดและถิ่นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตจำนวนมาก การสูญพันธุ์ของสิ่งมีชีวิต การค้าขายพืชและสัตว์ที่ใกล้สูญพันธุ์ ฯลฯ ล้วนเป็นปัญหาที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากประเทศต่าง ๆ ในการดำเนินงาน ลำพังประเทศใดประเทศหนึ่งไม่อาจแก้ไขปัญหาให้ลุล่วงไปได้

ความหลากหลายทางชีวภาพตามนิยามของอนุสัญญา หมายถึง ความหลากหลายของชนิดของสิ่งมีชีวิต ความหลากหลายทางพันธุกรรม และความหลากหลายทางระบบนิเวศน์ จึงนับเป็นอนุสัญญาระหว่างประเทศฉบับแรก ที่ครอบคลุมการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ

สาระสำคัญของอนุสัญญา แบ่งเป็น 3 ประเด็นหลัก คือ การอนุรักษ์ การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเท่าเทียม

1. ด้านการอนุรักษ์ สัญญากำหนดให้ภาคีต้องดำเนินการอนุรักษ์ทั้งในถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ และการอนุรักษ์นอกถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ เช่น ในธนาคารพันธุกรรม สวนพฤกษศาสตร์ สวนสัตว์ โดยมีมาตรการต่าง ๆ เช่น การจัดตั้งระบบพื้นที่อนุรักษ์ การฟื้นฟูระบบนิเวศน์ที่เสื่อมโทรม การให้ความเคารพและสงวนรักษาความรู้และการปฏิบัติของชุมชนพื้นเมืองและท้องถิ่น ด้านการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน

2. ด้านการเข้าถึงทรัพยากร กำหนดให้ภาคีสมาชิกพยายามสร้างเงื่อนไขเพื่อเอื้ออำนวยในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม สำหรับการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมต่อสิ่งแวดล้อมโดยภาคีอื่น ๆ และไม่วางข้อจำกัดซึ่งขัดแย้งต่อวัตถุประสงค์ของอนุสัญญา และกำหนดให้การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ได้รับการตกลงร่วมกัน

3. ด้านการแบ่งปันผลประโยชน์ ให้มีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรม อย่างยุติธรรม และเท่าเทียม ภายใต้เงื่อนไขที่ตกลงร่วมกัน ทั้งผลประโยชน์ผ่านกลไกทางการเงิน หรือการถ่ายทอดเทคโนโลยี

อ้างอิง www.learners.in.th

www.dmcr.go.th

www.onep.go.th